

Департамент освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації
Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області
Науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи

Схвалено
рішенням обласної Експертної комісії
науково-методичного Центру
практичної психології та соціальної роботи
Інституту післядипломної педагогічної
освіти Чернівецької області
«31» жовтня 2018 р.
Протокол № 33
Голова Експертної комісії,
завідувач НМЦППСР ІППОЧО

Романовська Д.Д._____

СТАНДАРТ

Інформаційно – освітньої роботи з учнями від 6 до 18 років

Розробники:
члени координаційної ради з питань
наркополітики і протидії наркоманії
та її наслідків на території
м.Чернівців при виконавчому комітеті
Чернівецької міської ради
Бежан А.Б. - виконавчий директор,
психолог Чернівецького благодійного
фонду «Нова сім'я»;
Романовська Д.Д. - завідувач
науково-методичного центру
практичної психології та соціальної
роботи Інституту післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької
області

Чернівці, 2018

Пояснювальна записка

Підстави для розробки та впровадження Стандарту інформаційно-просвітницької роботи серед учнів навчальних закладів. Актуальність.

Підставою для розробки стандартів інформаційно-освітньої роботи з учнями від 6 до 18 років, є законодавчо-нормативні акти:

- рішення Чернівецької міської ради про затвердження Комплексної програми наркополітики м. Чернівці «Спільними зусиллями за здоров'я і безпеку» на 2018-2020 роки (від 27.10.2017 року №932, 41 сесія VII скликання);

- Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р;

Конвенції ООН, а саме:

- Про наркотичні засоби від 30.03.1961 р.;
- Про психотропні речовини від 21.02.1971 р.;
- Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988 р.

Залежна поведінка серед неповнолітніх є однією із найактуальніших проблем нашого суспільства, що викликає гостру необхідність рішучих та активних дій в організації системи профілактики вживання психоактивних речовин учнівською молоддю. Стратегією Комплексної програми наркополітики м. Чернівці передбачається комплексна робота по мінімізації попиту на наркотичні речовини та інші психоактивні речовини. Ріст алкоголізації та наркотизації є невід'ємною частиною широко розповсюджених соціальних недугів. Особливу тривогу викликає розповсюдження психоактивних речовин (ПАР) серед молоді. Важливо знати і розуміти, що особлива небезпека вживання ПАР в дитячому віці полягає в тому, що вказаний контингент в силу психічної та фізичної незрілості швидше, ніж дорослі стають залежними.

В даній ситуації, актуальність ведення профілактики попередження вживання дітьми та підлітками ПАР є безперечною. В профілактиці алкоголізму та наркоманії одним із пріоритетних напрямків визнано превентивне виховання, і це об'єктивно, тому що у більшості дітей та підлітків відсутній превентивний психологічний захист, ціннісний бар'єр, перешкоджаючий звиканню до ПАР.

Багато причин дозволяють виділити учбовий заклад в якості оптимального місця для здійснення профілактичної роботи. По-перше, в процесі навчання формується світогляд і система цінностей майбутнього покоління; по-друге, система освіти охоплює такий вік, коли закладається база здоров'я на все подальше життя, а ряд вже наявних проблем зі здоров'ям чи шкідливими звичками може бути успішно подоланий чи компенсований; і, по-третє, ризикована поведінка зменшує успішність учнів, а це призводить до негативних наслідків. Освітні заклади володіють рядом унікальних можливостей для успішної профілактики адиктивної поведінки, що дозволяє:

- формувати навички ведення здорового способу життя в процесі навчання;
- формувати високий рівень знань та адекватну самооцінку учнів;
- здійснювати спільну роботу з сім'ями учнів;
- запрошувати профільних фахівців (психологів, представників силових структур, працівників спеціалізованих закладів тощо).

Перед тим як обирати модель соціально-психологічного супроводу чи форму профілактики для дитини, яка має досвід вживання психоактивних речовин або має

таку схильність, необхідно визначити індивідуальні особливості дітей, стиль виховання в сім'ї, тобто, ті фактори, які можуть бути факторами впливу на формування небезпечної для здоров'я та життя моделі поведінки.

Для оцінки проведених профілактичних заходів, для аналізу динаміки зміни особистісних якостей та ступеню впливу факторів, які можуть бути причинами первинного та/або вторинного вживання наркотичної речовини дитиною, необхідно проводити моніторинг ефективності діючої системи профілактики.

З огляду на актуальність вказаної проблеми, стратегія пропонує інструментарій для:

- раннього виявлення неповнолітніх, які вживають наркотичні речовини та їх перенаправлення до отримання профільних послуг з корекції девіантної поведінки;
- створення єдиного механізму оцінки ефективності інформаційно-просвітницької роботи серед учнівської молоді віком 14-18 років.

Механізм з виявлення в учня досвіду вживання та потреби в доступі до корекційної програми з девіантної поведінки включає інструмент проведення первинної бесіди та зразок направлення учня, за його згоди та/або згоди його батьків(законних представників), до корекційних послуг.

Механізм оцінки ефективності інформаційно-просвітницької роботи серед учнівської молоді віком 6-18 років включає інструменти проведення оцінки рівня знань й навичок учнів, їх близького оточення, опис проведення, анкетування та рекомендації проведення діагностики, а також, сприяє підвищенню ефективності роботи фахівців державних та неурядових організацій і закладів, які опікуються проблемами дітей та покращенням їх якості життя.

Стандарт інформаційно-просвітньої роботи передбачає :

- ✓ Формування єдиного розуміння проблеми наркоманізації через вживання психоактивних речовин, її наслідків та можливостей профілактики.
- ✓ Визначення єдиних вимог до профілактичної роботи серед учнівської молоді, подальшого планування й впровадження в учнівському середовищі програм та міроприємств щодо попередження немедичного вживання психоактивних речовин.

Стандарт інформаційно-освітньої роботи з учнями від 6 до 18 років включає чотири важливих напрями діяльності:

- ✓ створення умов для психологічної стійкості молоді до зовнішнього тиску (в середовищі друзів та однолітків, в середовищі масової інформації) ;
- ✓ раннє виявлення неповнолітніх, які вживають наркотичні речовини та їх перенаправлення до отримання профільних послуг з корекції девіантної поведінки без медичного втручання;
- ✓ алгоритм дії з виявлення та реагування на ризики неповнолітніх осіб до немедичного вживання наркотичних або психоактивних речовин в системі роботи закладів освіти міста.
- ✓ оцінку ефективності реалізації профілактичної роботи.

Документ базується на принципах:

Гуманності, що передбачає створення оптимальних умов для оцінки рівня знань та соціальних навиків розвитку учнівської молоді.

Законності, що передбачає суворе дотримання законів і відповідних правових актів усіма державними органами та суб'єктами проведення просвітньої роботи в учнівському середовищі.

Професійної компетентності - обізнаності близького оточення з умовами та технологіями просвітньої роботи в учнівському середовищі.

Добровільності участі в процесах оцінки та подальшого освітнього й соціально-психологічного супроводу. В доступній формі учасниками дослідження пояснюється мета процедури та плани подальших дій у відповідність отриманих результатів. Проінформована згода на участь у дослідженні підписується всіма її учасниками.

Конфіденційності та зберіганні у таємниці інформації отриманої під час використання зазначених інструментів механізму від всіх його учасників. Учасники дослідження володіють інформацією про зміст, інструменти та процедури проведення дослідження та не володіють інформацією про результати один одного.

Стандарти враховують попередній досвід роботи авторів/фахівців відповідного спрямування на території міста Чернівців в організації та проведенні заходів з профілактики вживання наркотиків та її наслідків, серед учнівської молоді віком 6-18 років.

За трактуванням ВООЗ, наркоманія - група хвороб, що виникла внаслідок систематичного, у наростаючій кількості вживання речовин, які включені до затвердженого на міжнародному рівні переліку наркотиків. Вчені визначають наступні стадії формування залежності від наркотиків у підлітка 14-18 років: соціальна залежність, психологічна залежність. Відповідно підлітки, які мають досвід епізодичного вживання наркотиків не мають фізичної залежності, не потребують медичної допомоги, профілактики й стаціонарного лікування. Загалом під первинною профілактикою розуміють діяльність державних органів і громадськості, що має системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, та спрямована на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію причин та умов первинного вживання учнівською молоддю наркотичних речовин.

Стандарти ґрунтуються на відмові від разових інформаційних заходів серед учнівської молоді та їх оточення та зорієнтовані на системну роботу з використанням інтерактивних методик та інструментів оцінки проведеної роботи серед дітей віком від 6 років до 18 включно.

Мета Стандарту інформаційно-просвітницької роботи:

Метою Стандарту інформаційно-просвітницької роботи є створення умов для психологічної стійкості молоді до зовнішнього тиску (в середовищі друзів та однолітків, в середовищі масової інформації) та спрямована на:

- формування особистісних ресурсів, що забезпечують розвиток у дітей та молоді цінностей здорового способу життя;
- формування ресурсів сім'ї, що допомагають вихованню у дітей та підлітків успішної та відповідальної поведінки;

- втілення педагогічних та психологічних технологій, що забезпечують формування і розвиток мотивів відмови від «спроби» та прийому наркотиків.

Завдання Стандарту інформаційно-просвітницької роботи :

- 1.Визначення набору інформаційно-просвітницьких заходів, що дозволяє отримати гарантовані результати в профілактичній діяльності в навчальному закладі;
- 2.Визначення обов'язкових елементів в організації інформаційно-просвітницької діяльності в закладі освіти;
- 3.Визначення зон відповідальності суб'єктів інформаційно-просвітницької діяльності. Інформаційно-просвітницька діяльність, як істотна частина первинної профілактики наркозалежності носить системний характер, здійснюється комплексно у вигляді реалізації профілактичних заходів різної спрямованості.

Об'єктом реалізації Стандарту інформаційно-просвітницької діяльності є:

- учні;
- педагогічні працівники;
- члени сімей тих, що навчаються.

Суб'єктами стандарту інформаційно-просвітницької діяльності є фахівці, що беруть участь в освітній і виховній діяльності навчального закладу. Істотна частина інформаційно-просвітницької роботи, передбачена Стандартом інформаційно-просвітницької діяльності, входить у функціональні обов'язки педагогічних працівників (психолог, соціальний педагог, класний керівник).

Функції Стандарту інформаційно-просвітницької діяльності

1.Формування єдиного профілактичного простору в рамках навчального закладу. Стандарт інформаційно-просвітницької діяльності фіксує мінімально-необхідний об'єм і рівень профілактичної діяльності, що проводиться, в рамках навчального закладу міста.

2. Систематизація роботи по профілактиці зловживання психоактивних речовин. Формування системи контролю, оцінки ефективності профілактичних дій, прийняття на основі цих даних управлінських рішень, адресованих учасникам профілактичного процесу.

3.Забезпечення якості інформаційно-просвітницької діяльності (задає нижній допустимий кордон якості і рівня його реалізації).

Цикл профілактичних дій, передбачених Стандартом інформаційно-просвітницької діяльності, здійснюється впродовж навчального року для всіх цільових груп (з 1 по 11 клас), включених в профілактичні програми.

Інформаційно-просвітницька діяльність не обмежується межами єдиного профілактичного циклу і може бути розширена з врахуванням даних аналізу ситуації з наркозалежністю в конкретному навчальному закладі.

Очікувані результати

1. Формування системи інформаційно-просвітницької діяльності в рамках освітньої установи
- 2.Інтеграція тематичних інформаційно-просвітніх заходів в загальну систему освіти учнів, як складової виховного процесу.
3. Підвищення ефективності профілактичної діяльності класних керівників, вчителів-предметників, педагогів – психологів, соціальних педагогів.

4. Формування основних життєвих навиків, необхідних для успішної самореалізації і протистояння можливому тиску з боку споживачів ПАР.

Вимоги до навчального закладу по реалізації Стандарту інформаційно-просвітницької діяльності

Зміст діяльності	терміни	відповідальний	результат, продукт
1.1. Розробка та оформлення нормативно-правової документації			
1.1.1. Наказ про призначення в навчальному закладі відповідального за організацію інформаційно-просвітницької діяльності	вересень	директор	наявність наказу
1.1.2. Розробка програми інформаційно-просвітньої роботи в закладі освіти яка б включала інноваційні методи та форми роботи	на період (1-3 роки)	відповідальний за організацію первинної профілактики	наявність програми або розділу
1.1.3. Затвердження посадових інструкцій: соціального педагога, педагога-психолога, класного керівника, які включають функціональні обов'язки по проведенню інформаційно-просвітньої роботи та діяльності щодо формування здорового способу життя	на початок діяльності спеціалістів	директор	наявність посадових інструкцій
1.1.4. Заклучення угод або меморандуму про спільну діяльність по проведенню інформаційно-просвітницької діяльності в навчальному закладі з іншими закладами або організаціями задіяними в первинній профілактиці наркозалежності	на період дії програми	відповідальний за організацію первинної профілактики	наявність угоди або меморандуму про співпрацю з установами охорони здоров'я, поліцією, неурядовими організаціями задіяними в сфері профілактики наркозалежності і т.д.
1.2. Моніторинг наркологічної ситуації і якості інформаційно-просвітницької діяльності			
1.2.1. Щорічне проведення моніторингових досліджень стану профілактичної роботи з впровадження ідей здорового способу життя, вживання учнівською молоддю наркотичних речовин, алкоголю, паління тютюну в навчальному закладі	на початок навчального року	відповідальний за організацію первинної профілактики	наявність аналітичної довідки за результатами проведеного дослідження
1.2.2. Взаємодія з профільними центрами для здійснення оцінки ефективності та результативності інформаційно-просвітницької діяльності	постійно	відповідальний за організацію інформаційно-просвітницької роботи	аналітичні довідки

12.3.Розгляд питань профілактики наркозалежності і реалізації технологій впровадження здорового способу життя на методичному засіданні класних керівників	1 раз в рік	відповідальний за організацію інформаційно-просвітницької роботи	протокол засідання
1.3.Мотивація і підготовка педагогів до здійснення інформаційно-просвітницької роботи			
1.3.1.Підготовка спеціалістів (психологів, соціальних педагогів) для оволодіння інструментами інформаційно-просвітницької роботи за стандартами	2 рази на рік не менше ____ годин	зам. директора	документи про проходження підготовки, не менше 2 спеціалістів володіють спеціальними знаннями
1.3.2.Інформаційна підтримка спеціалістів, підвищення рівня навичок виявлення проблеми та професійного реагування на її вирішення	семінари не менше ____ годин на рік	заступник директора по виховній роботі	програми семінарів, список учасників
1.3.3.Семінари для класних керівників з питань формування навиків здорового способу життя, профілактиці наркозалежності серед учнів	семінари не менше ____ годин на рік	заступник директора по виховній роботі	програми семінарів, список учасників
1.3.4.Впровадження алгоритму дій з виявлення та реагування на ризики неповнолітніх осіб до немедичного вживання наркотичних або психоактивних речовин	Курсова підготовка в об'ємі не менше 40 год 1 раз в три роки	заступник директора по виховній роботі	алгоритм затверджено
1.3.5.Семінари для педагогів закладів освіти з питань формування навиків здорового способу життя серед дітей та їх батьків	постійно	директор	накази
1.3.6.Здійснення матеріального стимулювання педагогів за успішну реалізацію профілактичних міроприємств та високу ефективність в роботі з класним колективом (організацію та супровід шкільної служби медіації, діяльності волонтерського руху, впровадження кращих інноваційних методів профілактики)	в кінці навчального року	директор	накази

Раннє виявлення неповнолітніх, які вживають наркотичні речовини та їх перенаправлення до отримання профільних послуг з корекції девіантної поведінки без медичного втручання

Інструмент з виявлення в учня досвіду вживання та потреби в доступі до корекційної програми з девіантної поведінки включає Протокол проведення первинної бесіди та зразок направлення учня, за його згоди та/або згоди його батьків, до корекційних послуг та послуг з попередження наслідків від вживання наркотиків.

Мета: - проведення первинної бесіди з учнем, який має досвід вживання наркотичних

речовин з метою його подальшого пере направлення до профільних закладів чи організацій з подальшим доступом до послуг з корекції девіантної поведінки та попередження наслідків від вживання наркотиків (ВІЛ, ПСШ, вірусні гепатити, тощо).

Учасники: підліток віком від 14 до 18 років, учень міста Чернівці, який звернувся за консультацію до спеціаліста служби психологічної допомоги, та/або приймав участь у інформаційних заходах з профілактики вживання наркотиків та їх наслідків.

Завдання: визначити запит учня на отримання допомоги та покращення якості його життя.

Хто проводить бесіду: психолог навчального закладу міста Чернівці.

Тривалість бесіди: до 45 хвилин.

Періодичність бесід: - _____

ПРОТОКОЛ КОНСУЛЬТУВАННЯ

Мінімальна інформація для оцінки результатів бесіди:

Дата звернення _____

Вік _____

Стать _____

Причина звернення/запит. _____

Наявність досвіду вживання наркотичних речовин за останні 6 місяців:

Рівень знань про наявні послуги з корекції девіантної поведінки підлітків в м. Чернівці. _____

Рівень знань про наявні послуги з ВІЛ-сервісу (діагностика ВІЛ/СНІД)

Згода на отримання направлення до послуг з корекції девіантної поведінки підлітків в м. Чернівці.

Дата надання направлення.

Планова дата повторної зустрічі для оцінки дій учня та результатів звернення за послугою з психокорекції.

Дата фактичного звернення учня за отриманням послуги з корекції девіантної поведінки підлітка (за інформацією від спеціаліста/надавача послуги з психокорекції).

Базова інформація яку має отримати учень при першій зустрічі:

Що таке наркотики.

Наркотики – це речовини, які спричиняють отруєння організму, призводять до психологічної та фізичної залежності, послаблюють волю, шкодять здоров'ю людини, скорочують її життя. Які є наркотичні речовини Нікотин і алкоголь - це не єдині наркотичні речовини, що існують у природі. До наркотичних речовин належать також деякі ліки, засоби побутової хімії, речовини рослинного походження. Відомі вам напої - чай і кава - також містять наркотичну речовину кофеїн. У невеликих дозах вона тонізує організм людини. Тому ці напої такі популярні. Ви також чули із засобів масової інформації про так звані заборонені наркотики - гашиш, героїн, кокаїн та інші. Що таке наркоманія? Унаслідок вживання наркотиків виникає захворювання - наркоманія, що призводить до глибокого виснаження організму людини, порушення його життєвих функцій.

Що таке психоактивні речовини?

Психоактивні речовини – загальне поняття, що об'єднує такі категорії, як наркотичні засоби, психотропні речовини їх аналоги та похідні.

ПАР впливають на роботу нервової системи людини, зокрема, прискорюють або перешкоджають нервовим центрам виконувати свої функції.

Наслідки від вживання ПАР.

Стадії роботи нервової системи неповнолітньої особи під дією ПАР:

- стадія збудження нервових клітин – розвиток ейфорії, виникнення ілюзії, відчуття невагомості, втрата ваги, зміна відчуттів.
- стадія пригнічення – зміна емоційного стану: виникнення то озлобленості, то благодушності, сповільнення мислення, поява страху, погіршення настрою, виникнення депресії.
- стадія психофізіологічної залежності – значне зниження фізичної працездатності, підвищення частоти пульсу і дихання, погіршення регуляції тону судин. Повна втрата здатності до активної діяльності.

Шляхи передачі ВІЛ.

Вірус імунодефіциту людини може знаходитися у всіх біологічних рідинах (кров, сперма, вагінальний секрет, грудне молоко, слина, сльози, піт та інші), долає трансплацентарний бар'єр. Однак вміст вірусних часток в біологічних рідинах неоднаковий, що і визначає їх відмінне епідеміологічне значення. Передача ВІЛ здійснюється наступними механізмами: природнім-контактним, вертикальним, штучним. Шляхи реалізації механізмів передачі збудника різноманітні: статевим шляхом - при гомосексуальних чи гетеросексуальних статевих контактах (під час анального, вагінального та орального сексу); парентерально (ін'єкційно, через кров та інші біологічні рідини), після переливання інфікованої цільної крові або її компонентів; нестатеве зараження через пошкоджені шкіру і слизисті оболонки людей, що контактують з кров'ю або деякими секретами (слизом з піхви, грудним молоком, спермою, виділенням з ран, спинномозковою рідиною і ін.) хворих на ВІЛ - інфекцію; при використанні забруднених шприців, інструментарію; при пересадці інфікованих органів, кісткового мозку, штучної інсемінації інфікованою спермою; перинатальним шляхом від матері до дитини - вертикальний шлях (внутрішньоутробно через плаценту від ВІЛ - інфікованої матері; під час пологів - при контакті плоду з інфікованою кров'ю або секретами матері, або при заковтуванні плодом материнської крові або інших рідин); горизонтальний (інфікування дитини при вигодовуванні грудьми або грудним молоком ВІЛ - інфікованої матері).

Гаряча лінія з питань ВІЛ/СНІД 0800500451 цілодобово без вихідних.

Гаряча лінія з питань залежної поведінки в м. Чернівці 0660125535.

МЕХАНІЗМ ПЕРЕАДРЕСАЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОТОКОЛУ

У випадку згоди підлітка та/або його представника, на отримання профільної консультації з питань залежної поведінки і одужання, спеціаліст який проводив первинну бесіду й заповнив протокол, надає бланк-направлення, де зазначено місце отримання профільної консультації за місцем проживання, з позначкою про дату видачі направлення та ПІБ особи що його направила.

МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ВІКОМ 14-18 РОКІВ.

Мета: проведення моніторингу попиту та вживання учнівською молоддю віком 14-18 років наркотичних речовин, алкоголю та тютюну, що забезпечить якісний аналіз проблеми та коректне планування подальшої профілактики .

Учасники: підлітки віком 14-18 років та їх близьке оточення - батьки та вчителі.

Предметом вивчення ефективності системи профілактики вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну серед дітей віком 14-18 років є:

- загальний емоційний стан та рівень тривоги
- рівень самооцінки дитини
- стилі виховання та особливості дитячо-батьківських стосунків
- тип поведінки дитини в ситуації близької до травмуючої
- рівень адаптації до нових умов
- особливості пізнавальної діяльності.

Завдання:

- дослідити динаміку зміни особистих якостей дитини, які можуть вказувати на схильність до вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну
- створення дієвої системи супроводу дитини учнівського віку, яка схильна чи має досвід вживання наркотичних речовин, алкоголю чи тютюну з подальшою інтеграцією до соціуму
- планування та здійснення роботи з надання психолого-педагогічної допомоги
- визначити фактори впливу на поведінку , які мінімізують потреби й попит вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну підлітками
- визначити рівень знань та навичок учасників механізму оцінки, які формують стійку позицію відмови від первинного та/або повторного вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну
- оцінити ефективність заходів які проводяться з учасниками для популяризації безпечної моделі поведінки
- оцінити рівень актуальності та доступу учасників до заходів просвітної роботи за їх участі
- виявити потребу та надати необхідну допомогу в корекції та психо-соціальній підтримці підліткам, які практикують вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну.

Форми роботи:

- анкетування з оцінки рівня знань учнів, навичок безпечної моделі поведінки та попиту наркотичних речовин, алкоголю та тютюну в учнівському середовищі
- анкетування з оцінки рівня знань та навичок ведення конструктивного діалогу для близького оточення учнів 14-18 років – батьків та вчителів
- індивідуальні бесіди.

Терміни проведення дослідження.

Рекомендовано проводити дослідження в трьох етапах:

1. Діагностичний – проводиться на початку організації просвітньої, профілактичної (корекційно-пізнавальної) роботи з попередження вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну.

2. Проміжний – проводиться через 6 місяців після проведення просвітньої, профілактичної роботи, для відслідковування динаміки розвитку учня та ступеню впливу профілактичних заходів.

3. Підсумковий – проводиться по завершенню профілактичної роботи, але не пізніше 6 місяців після проведення проміжної оцінки впливу.

Проведення моніторингу попиту вживання учнівською молоддю віком 14-18 років наркотичних речовин, алкоголю та тютюну.

Запропоновані анкети були розроблені для первинної діагностики вживання наркотичних речовин, алкоголю та тютюну серед учнів та молоді віком 14-18 років, Вони дадуть змогу визначити рівень ознайомлення учнів та молоді щодо ризикованої поведінки, та виявити тих, хто вже вживає чи має досвід вживання ПАР.

Анкета для вчителів.

Шановний дорослий, Вам пропонується декілька суджень про ті чи інші особливості конкретної дитини. Обведіть цифру, яка відповідає вираженості якості між його крайніми варіантами.

Судження	Ваша відповідь	Судження
1.Вміє справлятися зі складною ситуацією	7 6 5 4 3 2 1	Пасує перед важкою ситуацією
2. Контролює свої емоції в критичній ситуації	7 6 5 4 3 2 1	Не контролює
3.Вміє звернутися за допомогою у важкій ситуації	7 6 5 4 3 2 1	Не вміє (не хоче)
4.Вміє надати підтримку одноліткам	7 6 5 4 3 2 1	Не вміє (не хоче)
5.Не залежить від думки педагогів	7 6 5 4 3 2 1	Залежить від думки педагогів
6.Підтримує дружні стосунки з більшістю однолітків в групі	7 6 5 4 3 2 1	Не має дружніх відносин в групі однолітків
7.Має свою думку в ситуаціях спілкування з однолітками	7 6 5 4 3 2 1	Не має своєї думки (залежить від них)
8.Має теплі, дружні стосунки з батьками	7 6 5 4 3 2 1	Проблемні відносини з батьками
9.Об'єктивно оцінює себе	7 6 5 4 3 2 1	Не об'єктивно оцінює себе
10.Підтримує дружні стосунки з протилежною статтю	7 6 5 4 3 2 1	Має конфліктні стосунки з протилежною статтю (уникає їх)
11.Використовує доступні можливості для зміцнення свого здоров'я (фізкультура, гігієна, харчування)	7 6 5 4 3 2 1	Не використовує
12.Враховує, орієнтується на думку педагогів	7 6 5 4 3 2 1	Ігнорує, не враховує

13. Успішний у навчальній діяльності	7 6 5 4 3 2 1	Не успішний
14. Не має шкідливих звичок (куріння, алкоголь, наркотики)	7 6 5 4 3 2 1	Має шкідливі звички
15. Має чітке уявлення про свої цілі і наміри	7 6 5 4 3 2 1	Відсутнє чітке уявлення про свої цілі
16. Рідко хворіє	7 6 5 4 3 2 1	Часто хворіє
17. Дотримується норм поведінки в установі	7 6 5 4 3 2 1	Порушує норми поведінки в установі

Якщо сума отриманих балів менше 50, це вказує на проблеми дорослішання підлітка. Необхідно звернутися за допомогою до психолога.

Анкета для батьків.

Шановні батьки, відмітьте ті судження, які характерні для Вашої дитини.

Судження	Ваша відповідь
Виявляли Ви у дитини:	
1. Зниження успішності в школі протягом останнього року.	50
2. Не можливість розповісти Вам про те, як протікає суспільне життя в школі.	50
3. Втрату інтересу до спортивних і інших позакласних заходів.	50
4. Часту, непередбачену зміну поведінки.	50
5. Часті синці, порізи, причини появи яких він не може пояснити.	50
6. Часті простудні захворювання.	50
7. Втрату апетиту, схуднення.	50
8. Часте випрошування у Вас або у родичів грошей.	50
9. Зниження настрою, негативізм, критичне ставлення до звичайних речей і подій.	50
10. Самоізоляцію, відхід від участі в сімейному житті.	50
11. Скритність, замкнутість, тривале прослуховування музики.	50
12. Позицію самозахисту в розмові про особливості поведінки.	50
13. Гнівливність, агресивність, запальність.	50
14. Наростання байдужості, втрата інтересу.	100
15. Різке зниження успішності.	100
16. Татуювання, сліди опіків сигаретою, порізи на передпліччях.	100
17. Безсоння, підвищену стомлюваність, змінну незрозумілою енергією.	100
18. Порушення пам'яті, нездатність мислити логічно.	100

19.Відмова від ранкового туалету, незацікавленість у зміні одягу і т. д.	100
20.Наростаючу брехливість.	100
21.Надмірно розширені або звужені зіниці.	200
22.Значні суми грошей без відомого джерела доходу.	300
23.Частий запах спиртного або поява запаху гашишу від одягу.	300
24.Втрату пам'яті на події, що відбувалися в період сп'яніння.	300
25.Наявність шприца, голок, флаконів, закопченого посуду, марганцю, оцтової кислоти, ацетону, розчинників.	300
26.Наявність невідомих таблеток, порошків, соломи, трави і т.п., особливо якщо їх приховують.	300
27.Стан сп'яніння без запаху спиртного.	300
28.Почервоніння очних яблук, коричневий наліт на язичці, сліди від уколів.	300
2. Чи чули Ви від дитини:	
1.Висловлювання про безглуздість життя.	50
2.Розмови про наркотики.	100
3.Відстоювання свого права на вживання наркотиків.	200
3.Чи стикалися Ви з наступним:	
1.Пропажею ліків з домашньої аптечки.	100
2.Пропажею з дому грошей, цінностей, книг, одягу і т. д.	100
4.Чи траплялося з Вашою дитиною:	
1.Затримання в зв'язку з вживанням психотропних засобів на дискотеках, вечорах і т.	100
2.Затримання в зв'язку з водінням автотранспорту в стані сп'яніння.	100
3.Вчинення крадіжки.	100
4.Арешт, в зв'язку зі зберіганням, перевезенням, придбанням або збутом наркотиків.	300
5.Інші протиправні дії, що відбуваються в стані сп'яніння (в тому числі і алкогольного).	100

Якщо Ви знайшли для констатації більш ніж 10 ознак і їх сумарна оцінка перевищує 2000 балів, Вам необхідно звернутися за консультацією до лікаря психіатра-нарколога.

Анкета для учнів

Просимо Вас відповісти на питання даної анкети. На багато з них дано готові варіанти відповідей - в цьому випадку обведіть номери тих з них, які відповідають Вашій думці. В інших випадках напишіть свій варіант. Заздалегідь дякуємо за надану допомогу. Повідомте, будь ласка, про себе:

1. Ваша стать:
  - 01 - чоловіча
  - 02 – жіноча.
2. Ваш вік:
  01. 14-18 років
3. Які фактори Ви вважаєте основними для ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ?
Виберіть 3 найбільш важливі
  - 01.Заняття спортом
  - 02.Відсутність шкідливих звичок
  - 03.Задоволення емоційними відносинами з батьками та близькими людьми
  - 04.Задоволення від навчання
  - 05.Корисне харчування
  - 06.Спадковість
  - 07.Сприятливе екологічне середовище
  - 08.Інше _____

Чим Ви займаєтеся у вільний (поза навчальний) час?

	Не займаюсь цим зовсім	Близько 2-х годин на тиждень	Близько 6-ти годин на тиждень	Більше 6 ти годин в тиждень	Важко сказати
	01	02	03	04	05
1. Граю в комп'ютерні ігри					
2. Проводжу час на вулиці в компанії друзів					
3. Дивлюся телевізор					
4. Підробляю					
5. Читаю книги					
6. Відвідую музичну, художню школу, 7. студію танців іт.д.					
8. Відвідую спортивні секції					
9. Відвідую підліткові клуби					
10. Слухаю музику					
11. Інше (що саме):					

наявного досвіду вживання ПАР учнями віком від 14 до 18 років

Просимо Вас відповісти на запропоновані запитання щодо здорового способу життя. Обведіть обраний варіант відповіді, або позначте його в табличці, або напишіть. Заздалегідь дякуємо за допомогу. Повідомте, будь ласка, про себе:

Вік _____

Стать _____

1. Які фактори Ви вважаєте основними для ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ? (оберіть 3 найбільш важливі)

- Заняття спортом
- Відсутність шкідливих звичок
- Задоволення емоційними відносинами з батьками та близькими людьми
- Задоволення від навчання
- Корисне харчування
- Спадковість
- Сприятливе екологічне середовище
- Інше _____

2. Чим Ви займаєтеся у вільний (поза навчальний) час?

	Не займаюс ь цим зовсім	Близько 2-х годин на тиждень	Близько 6-ти годин на тиждень	Більше 6-ти годин в тиждень	Важко сказат и
a. Граю в комп'ютерні ігри					
b. Проводжу час на вулиці в компанії друзів					
c. Дивлюся телевізор					
d. Підробляю					
e. Читаю книги					
f. Відвідую музичну, художню школу, студію танців, тощо.					
g. Відвідую спортивні секції					
h. Відвідую підліткові клуби					
i. Слухаю музику					
j. Інше (що саме):					

3. Як ви думаєте скільки ваших однокласників палить цигарки?

- Є кілька однокласників, які часто палять;
- Можливо один чи двоє, я не впевнений(на);
- Є такі що палять, але те буває дуже рідко;
- Я впевнений(на), що мої однокласники не палять і не палитимуть.

4. **Чи палите цигарки Ви?**

- a. Так, і доволі часто;
- b. Іноді буває;
- c. Спробував(ла) лише раз;
- d. Ні, я проти паління.

5. **У Вашій сім'ї хтось палить?**

- a. Тато;
- b. Мама;
- c. Брат/сестра
- d. Ніхто.

6. **Як Ви думаете, що найчастіше слугує для початку паління?**

---

7. **Як Ви думаете, скільки однокласників вживають алкогольні напої; в тому числі пиво та інші слабоалкогольні напої?**

- a. Хіба пиво є поганим?
- b. Так, у нашому класі є багато таких.
- c. Майже всі хоча б раз пробували пиво чи шампанське.
- d. Можливо кілька хлопців (дівчат), та я не впевнений(на).
- e. Ні в моєму класі всі добре знають про шкodu алкоголю, тому ніхто не вживає ці напої.

8. **Чи вживаєте Ви алкоголь?**

- a. Так частенько пиво п'ю (або інші слабоалкогольні напої).
- b. Іноді лише в компанії дорослих кілька ковтків і не більше.
- c. Так, лише шампанське на Новий рік.
- d. Ні, я проти алкоголю.

9. **У Вашій сім'ї хтось часто вживає алкогольні напої, в тому числі і пиво?**

- a. Тато;
- b. Мама;
- c. Брат/сестра
- d. Ніхто.

10. **З якого віку можна починати вживати алкогольні та алкоголевмісні напої?**

---

11. **Чому саме в цьому віці?**

---

12. **Як Ви вважаєте, чому молодь вживає наркотики?**

- a. Щоб розважитись, підняти настрій, позбутися нудьги;
- b. Щоб позбутися неприємних переживань (образи, страхи, почуття самотності, тиск з боку дорослих, однокласників);
- c. Щоб позбутися напруги у спілкуванні з іншими людьми;
- d. Щоб не виділятися з поміж інших, щоб бути таким як всі;
- e. Це вважається крутим!
- f. Інше _____

13. **Як Ви вважаєте, в якому віці молодь знайомиться з наркотичними та токсичними речовинами (має перший досвід вживання)?**

_____

14. **Чи є у вашому класі учні, які вживають наркотичні чи токсичні речовини?**

- a. Так, є кілька осіб які цим займаються і не приховують це.
- b. Є такі, що лише раз спробували, але надалі відмовилися від цього.
- c. Ні, тому що знають як це небезпечно для здоров'я.

15. **Ви вживали наркотичні речовини?**

- a. Так, інколи таке трапляється.
- b. Було лише раз, але більше не хочу.
- c. Ні! Ні в якому разі.

16. **У Вашій сім'ї зустрічаються випадки вживання наркотичних та токсичних речовин?**

- a. Тато;
- b. Мама;
- c. Брат/сестра;
- d. Ніхто.

17. **На Вашу думку, від кого можна отримати наркотики?** _____

_____

_____

18. **Якщо б Ви дізналися, що ваш друг зловживає психоактивними речовинами: цигарками, наркотичними речовинами або спиртними напоями, до кого б звернулися по допомогу?**

- a. До батьків;
- b. До лікарів;
- c. До вчителів;
- d. До психологів;
- e. До друзів.

19. **Як Ви вважаєте, на скільки важко підліткам, придбати нижче перераховане?**

№	Тип продукції	Неможливо	Важко	Досить легко
---	---------------	-----------	-------	--------------

1	Алкогільна продукція			
2	Тютюнові вироби			
3	Наркотичні речовини			

20. **Якщо у Вас виникнуть проблеми з палінням, алкоголем чи наркотиками, хто, на Вашу думку, зможе Вам допомогти?**

---

21. **Які, на Вашу думку, заходи потрібні в суспільстві, щоб вберегти молодь від згубної дії алкоголю, нікотину та наркотиків?**

---

22. **У Вашому закладі освіти проводиться профілактична робота з попередження вживання психоактивних речовин?**

- Так, розповідає класний керівник на виховних годинах;
- Так, щось таке ми вчили на уроках біології та основах здоров'я;
- Психолог (соціальний педагог) розказує на тренінгах, факультативах;
- В нашій школі нічого такого не проводять.
- Інше _____

23. **Якщо робота проводиться, то чи є вона ефективною?** _____

---

24. **Запропонуйте власні профілактичні заходи, які, на Вашу думку, будуть максимально ефективними.**

---

25. **Якщо б Ви захотіли дізнатися, як протистояти ризикованій поведінці, до чиєї інформації швидше прислухалися?**

- До лікарів, вони часто стикаються з наслідками і можуть багато розповісти.
- До вчителів, вони повинні знати як допомогти нам не влізти в неприємності.
- До батьків, вони нас люблять і не бажають нам поганого.
- До друзів, інколи друзі допомагають уникати таких ситуацій.
- До ЗМІ, вони висвітлюють багато інформації щодо ризикованої поведінки.

- f. До працівників спеціалізованих організацій, вони працюють саме з такими випадками.
- g. До шкільних психологів, вони допомагають в різних ситуаціях, в тому числі бути сильними і не піддаватися спокусам.

26. Чи знаєте Ви в які організації міста звертатися якщо виникнуть проблеми з вживанням психоактивних речовин?

Дякуємо за співпрацю.

Рекомендації педагогам, які зіткнулися із вживанням учнями ПАР.

У випадку, коли стан підлітка може бути визнаний, як алкогольне чи наркотичне сп'яніння, необхідно:

1. Вивести учня з класу, відділити його від однокласників.
2. Неодмінно довести до відома адміністрацію школи.
3. Терміново викликати медичного працівника школи.
4. Повідомити про те що сталося батьків учня чи опікунів.
5. Недоцільно неодмінно проводити розбірки про причини вживання алкоголю чи наркотиків. Співбесіду з учнем з цього приводу слід провести після зустрічі із батьками та медиками, тобто після отримання об'єктивної інформації про можливості та шляхи корекційного втручання.
6. Якщо під час сп'яніння учень поводиться агресивно і вчиняє хуліганські дії, то є доречним викликати представників правоохоронних органів.

Найнебезпечнішим ускладненням вживання наркотичних і токсичних речовин, є передозування. В цьому випадку може настати смерть від зупинки дихання, серця або перекриття блювотними масами дихальних шляхів. Важливо вчасно надати першу допомогу і викликати «Швидку допомогу». Ознаками передозування є:

- втрата свідомості;
- різке збліднення шкіри;
- поверхневе і нечасте дихання;
- погано відчутний пульс;
- відсутність реакції на зовнішні подразники;
- блювота.

Етапи першої допомоги при передозуванні наркотичними речовинами:

1. Викликати «Швидку допомогу»;
2. Повернути на бік;
3. Почистити дихальні шляхи від слизу і блювотних мас;
4. Слідкувати за характером дихання до прибуття лікарів;
5. При частоті дихальних рухів менше ніж 8 – 10 на хвилину робити штучне дихання.

Цілі інноваційної роботи з батьками :

- зміцнення сімейних цінностей і традицій,
- оптимізація дитячо-батьківських відносин, попередження випадків емоційного відкидання дітей, жорстокого поводження;
- освіта батьків у питаннях вікового розвитку дітей, про особливі завдання дитячо-дорослих відносин в підлітковому віці (включаючи і теми профілактики зловживання ПАР);
- формування практичних навичок конструктивного спілкування;
- формування установки на здоровий спосіб життя.

Взаємодіючи з сім'єю в рамках неспецифічних заходів, необхідно формулювати і вирішувати широкі просвітницькі завдання: розвиток у дітей культури здоров'я; розуміння особливостей розвитку дитини в конкретному віці; розвитку ефективних способів спілкування «батько-дитина», сенс яких полягає в тому, щоб наростити батьківську компетентність.

Попутно, батькам необхідно транслювати тезу про пильність: «Не будьте безтурботні, не думайте, що це може торкнутися будь-якого, але не вас. Запам'ятайте - наркотики не вибирають, син вчительки або дочка генерала ».

При проведенні спеціальних профілактичних лекцій-бесід з попередження вживання ПАР неповнолітніми потрібно повідомляти батькам, яка інформація про ПАР може бути передана дітям і підліткам, а яка - ні в якому разі. Консультування родителів, содействие семье в разрешении конфликтов У бесідах слід торкатися ознак вживання ПАР, способів діагностики та лікування при вживанні ПАР, наслідки, в тому числі правових, вживання, служба допомоги при підтвердженні вживання дитиною ПАР. Необхідно доносити до свідомості батьків тезу про те, що тактика залякування дітей важкими ускладненнями при вживанні ПАР не призводить до бажаних результатів - відмови від їх прийому, а, навпаки, в деяких випадках посилює до них інтерес.

Рекомендується відступ від рутинних форм лекцій-бесід, щоб поглибити вплив на батьків. До ефективніших форм відносяться "круглі столи", вечори запитань і відповідей, педагогічний практикум, ділова гра, тренінг для батьків , наприклад «Безпека підлітків в соціальних сітках»та ін. На батьківські збори можуть бути запрошені фахівці-психологи, медичні працівники, співробітники ППМС центрів та інші фахівці в області профілактики вживання ПАР і формування здорового способу життя.

Необхідно повідомити про значущі для батьків ознаки вживання дітьми ПАР:

1. Дитина відсторонюється від батьків, часто і надовго зникає з дому або ж замикається в своїй кімнаті. Розпитування, навіть найделікатніші, викликають у нього спалах гніву.
2. У нього змінюється коло спілкування, колишні друзі зникають, нові воліють якомога менше контактувати з Вами, майже нічого не повідомляють про себе.
3. Ваша дитина в Вашій присутності не розмовляє по телефону відкрито, а використовує натяки, жаргон, умовні «коди», або йде в іншу кімнату.
4. Змінюється характер дитини. Його не цікавить те, що раніше мало значення: сім'я, навчання, захоплення. З'являється дратівливість, запальність, примхливість, егоїзм, брехливість.
5. Його стан невмотивовано змінюється: він то сповнений енергії, веселий, жартує, то стає пасивний, млявий, іноді похмурий, плаксивий.

6. У дитини з'являються фінансові проблеми. Він часто просить у Вас гроші, але пояснити, на що вони йому потрібні, не може, або пояснення малопереконливі. З будинку поступово зникають гроші та речі. Спочатку це може бути непомітно, пропажі в родині пояснюються випадковістю (втратили, забули куди поклали). Потім вже зникнення (відеотехніки, наприклад) важко приховати.

7. Іноді, навпаки, у дитини з'являються суми грошей, походження яких незрозуміло (в разі, якщо він залучений в поширення ПАР).

8. Ви спостерігаєте незвичайний стан Вашої дитини: воно може бути схоже на сп'яніння, але без запаху алкоголю. Може бути порушена координація рухів, мова, з'являється безглуздий сміх, зіниці розширені або звужені. Конкретні ознаки сп'яніння залежать від виду речовини.

Батьків корисно забезпечити наступними рекомендаціями:

«Якщо Ви виявили у Вашої дитини ознаки вживання курильної суміші, не потрібно кидатися до дитини з розпитуваннями, чи не пробував він курильні суміші, це може лише пробудити інтерес чада до небезпечної « дурі », про яку він до цього не знав або не надавав їй значення. Просто потрібно уважніше стежити за підлітком, його фізичним станом, настроєм, щиро цікавитися його проведенням часу і оточенням.

Якщо це сталося лише раз, Вам потрібно просто поговорити з Вашою дитиною. Будьте дбайливими, люблячими, але покажіть своє несхвалення. Наведіть підстави необхідності відмови від вживання:

- що вживання курильних сумішей може вплинути на здоров'я;
- що це незаконно і може привести до конфлікту з законом;
- що Ваші знайомі (або родичі), які мають досвід вживання ПАР, розплатилися тим-то і тим-то.

Якщо здоров'я або поведінка Вашої дитини свідчить про системний характер вживання курильних сумішей, не падайте духом, тому що, як і раніше, є багато такого, що можливо зробити:

- виявляйте підтримку Вашій дитині - для нього це життєво необхідно, якими б не були обставини;
  - показуйте і говоріть, що Ви її любите;
  - зверніться за допомогою для себе і Вашої дитини до фахівців (психолога, лікаря).
- Своєчасне втручання дорослого в ситуацію важливо тому, що діти живуть цілком за принципом «тут і тепер» і не думають про майбутнє.

Можливі теми батьківських зборів в контексті профілактики:

1. Роль батьків у виборі дитиною здорового способу життя.
2. Сучасна наркоситуація від рівня України до рівня муніципальної території та загальноосвітнього закладу.
3. Підвищення відповідальності батьків за виховання дітей як фактор захисту від наркотизації підростаючого покоління.

4. Створення умов в сім'ї для формування у дітей особистої відповідальності за свою поведінку.
5. Об'єднання зусиль сім'ї і школи у справі щодо профілактики немедичного споживання психоактивних речовин дітьми та підлітками, в тому числі - курильних сумішей.
6. Сімейна профілактика вживання курильних сумішей дітьми.
7. Участь батьків в профілактичній діяльності, підтримка батьківською громадськістю волонтерського молодіжного руху.
8. Роль сім'ї у формуванні психологічного імунітету до споживання ПАР у дітей та підлітків.

Рекомендації психологам в роботі з батьками.

Робота з батьками учнів в контексті профілактики включає неспецифічну, спільну роботу, орієнтовану на всіх батьків, і спеціальну, орієнтовану на батьків учнів групи ризику.

Батькам також треба транслювати тезу про пильність: «Не будьте безтурботними, не думайте, що це може статися з кимось окрім вас. Запам'ятайте – наркотики не обирають, син вчителя, чи донка генерала.»

При проведенні спеціальних профілактичних заходів з попередження вживання ПАР неповнолітніми, треба батькам повідомляти, яка інформація про ПАР може бути передана дітям і підліткам, а яка – ні в якому випадку. В бесідах слід торкатися ознак вживання ПАР, способів діагностики та лікування при вживанні, наслідках, в т. ч. правових, вживання, службах допомоги при підтвердженні вживання дитиною ПАР. Необхідно доносити до батьків думку про те, що тактика залякування дітей важкими ускладненнями від вживання психоактивних речовин не призводить до бажаних результатів – відмови від їх вживання, а, навпаки, в деяких випадках підсилює цікавість до них.

Рекомендації батькам

Ознаки вживання дітьми психоактивних речовин.

1. Дитина сторониться батьків, часто і на довго зникає з дому чи ж закривається в своїй кімнаті. Запитання, навіть найделікатніші, викликають у неї спалах гніву.
2. У неї змінюється коло спілкування, попередні друзі зникають, нові надають перевагу не світитися перед вами і майже нічого про себе не розповідають.
3. Ваша дитина у Вашій присутності не розмовляє по телефону відкрито, а використовує натяки, жаргон, умовне кодування, чи тікає в іншу кімнату.
4. Змінюється характер дитини. Її не цікавить те, що раніше мало значення. З'являється роздратованість, імпульсивність, примхливість, егоїзм, брехливість.
5. Її стан немотивовано змінюється: вона то повна енергії, весела, жартує, то стає пасивною, насупленою, плаксивою.
6. У дитини з'являються фінансові труднощі. Вона часто просить у Вас гроші, але не може пояснити на що, або пояснення малоправдиві. З дому поступово зникають гроші та цінні речі.
7. Інколи, навпаки, у дитини з'являються великі суми грошей, походження яких вона не може пояснити (якщо є причетність до розповсюдження ПАР).

8. Ви спостерігаєте незвичний стан Вашої дитини: він може бути схожий зі сп'янінням, але без запаху алкоголю. Може бути порушена координація рухів, порушене мовлення, з'являється дурнувятий сміх, зіниці розширені або звужені. (Конкретні ознаки сп'яніння залежать від виду вживаної речовини).

У випадку якщо ваше чадо таки спробувало психоактивні речовини, то Вам слід для початку просто поговорити з дитиною. Будьте турботливими, люблячими, не показуйте власне несхвалення. Наведіть аргументи в необхідності облишити вживання:

- що наслідки вживання є згубними для здоров'я;
- що це протизаконно і може призвести до конфліктів із законом;
- що Ваші знайомі (родичі), що мають досвід вживання ПАР, заплатили за це тим і тим;

Якщо здоров'я або поведінка Вашої дитини свідчить про системне вживання ПАР, не втрачайте надії, тому що і в такому випадку можна багато чого зробити:

- підтримуйте Вашу дитину – для неї це життєво необхідно, якими б не були обставини;
- показуйте і кажіть, що любите її;
- зверніться за допомогою для себе та дитини до спеціалістів (психологів, лікарів, працівників спеціалізованих організацій, соціальних працівників).

Своєчасне втручання дорослих в ситуацію важливе тому, що діти живуть цілком за принципом «тут і тепер» і не думають про майбутнє.

Тест оцінки рівня дієвості інформаційно – просвітньої роботи серед учнівської молоді віком 14-16 років для забезпечення обізнаності щодо проблем та наслідків наркоманізації через вживання психоактивних речовин.

Тест

Дорогий друже, в нашому бурхливому світі ,так чи інакше, кожен стикався з інформацією , що пов'язана з курінням , зі вживанням алкоголю ,наркотиків .

Нам важливо , що про це знаєш ти? Де саме ця інформація була почута? Що ти думаєш з цього приводу?

Твої відповіді допоможуть покращити спілкування з молодими людьми в процесі навчання їх здоровому способу життя. А може ,... вони врятують чиєсь життя.

Чекаємо від тебе відвертих і розгорнутих відповідей. Дякуємо за співпрацю!

Запитання	Відповідь	Джерело інформації
Що таке наркотики?		
Про які наркотичні речовини ти знаєш?		
Що таке залежність?		
Які симптоми вживання наркотичних речовин? (що відбувається з людиною?)		

Яка відповідальність передбачається за вживання наркотичних речовин?		
Які наслідки , що буде якщо людина вживає наркотичні речовини : медичні(здоров'я) , соціальні(суспільство), юридичні (закон) наслідки?		
Де можна отримати допомогу по цих питаннях: інформацію , консультацію, лікування, підтримку?		